

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Raision kaupunki näkee kannatettavana, että kotoutumiskoulutukseen voisi osallistua myös työssä oleva kotoutuja, koska usein kotoutumisaika on saattanut kulua työsuhteen aikana eikä asiakkaalla myöhemmin ole enää oikeutta kotoutumispalveluihin.

Kotoutumiskoulutuksen järjestäminen ainoastaan työvoimakoulutuksena ja opetussuunnitelmaperusteisena tulee aiheuttamaan haasteita työllisyysalueilla, joissa koulutusten hankinta on vastuukunnan tehtävä, mutta kunnat vastaavat itse kotikunnan kotoutumispalveluista. Lakiesityksessä ei nähdäksemme ole poistettu kotikunnan velvoitetta edelleen järjestää kotoutumiskoulutusta myös muille kuin työnhakijoille osana kotoutumisohjelmaa. Tätä koulutusta Raision kaupunki on järjestänyt 1.1.2025 alkaen kuuden kunnan kotoutumisen yhteistoiminta-alueella. Nykymuotoinen koulutus ei kuitenkaan voisi täyttää uuden lain velvoitetta, koska se ei ole työvoimakoulutusta.

Muutoksella on vaikutusta myös työllisyysalueen toimintaan ja sitä kautta mahdollisesti sopimusten uudelleenarviointia kiireellisellä aikataululla. Nykyisessä mallissa vastuunjako on ollut selkeä: Vastuukunnan viranomainen vastaa työnhakijoiden koulutuksesta (työvoimakoulutus) ja kotikunnat muiden kohderyhmien koulutuksesta. Kotikunnat ovat voineet tuottaa koulutusta yhteistoiminnassa kotoutumisohjelmansa puitteissa. Kotikunnan järjestämässä koulutuksessa on voitu huomioida joustavilla opetusjärjestelyillä paremmin työvoiman ulkopuolisten ryhmien tarpeita. Laskennalliset korvaukset ovat myös mahdollistaneet kotoutumispalvelun henkilöresurssin käytön koulutuksen aikaiseen ohjaukseen ja sitä kautta parempaan sitoutumiseen koulutukseen myös työvoiman ulkopuolisille opiskelijoille. Nyt juuri toimintaan saatu toimiva ja tuloksekas malli pitäisi lakiesityksen mukaan purkaa ja luoda kokonaan uusi vain kahden vuoden jälkeen.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Käytännössä lakiesityksessä kuntien tehtävien vähentäminen ja norminpurku on osin näennäistä, kuntien kotoutumista edistävä välttämätön työ ei käytännössä juurikaan vähene, vaikka joitakin tehtäviä poistetaan kotoutumislain mukaisista velvoitteista. Raision kaupunki on tehokkaasti kohdentanut laskennalliset korvaukset kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuteen, joka sisältää palvelutarpeen arvioinnin ja kotoutumissuunnitelman laatimisen lisäksi mm. hyvin saatavilla olevaa matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta sekä kieli- ja kotoutumiskoulutusta työvoiman ulkopuolisille. Lisäksi korvauksia on käytetty kotoutumisen edistämiseen eri toimialoilla. Jos laskennallisia korvauksia vähennetään, kaupungin on rahoitettava kotoutumisen edistämistä enemmän yleiskatteellisella valtionosuudella, jolla kustannetaan myös kaikki muut kunnan lakisääteiset peruspalvelut. Kunnassa, jossa on paljon kotoutuja-asiakkaita, kotoutumista edistävillä palveluilla on olennaista vaikutusta työllisyyteen, kielitaidon kehittymiseen ja väestön koulutustasoon. Palveluiden riittävän rahoituksen turvaaminen on niin maahan muuttaneiden kuin koko yhteiskunnan etu.

Kotoutumiskoulutukseen kohdentuvat säästöt ovat yleisesti ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että Suomeen kotoudutaan nopeasti ja opitaan kieli riippumatta elämäntilanteesta.

Korvauksen poistaminen pakolaisten vastaanottoon varautumisesta voi vaikuttaa kuntien mahdollisuuksiin vastaanottaa kiintiöpakolaisia.

Kunnat ovat myös edelleen velvoitettuja yhdessä hyvinvointialueiden kanssa järjestämään tukea ja palveluita ihmiskaupan uhreille, joten korvausten siirto osaksi hyvinvointialueiden rahoitusta voi vaarantaa palvelujen saatavuuden.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Lakiesityksen tavoitteet kotoutumisen ja työelämään sijoittumisen nopeuttamiseksi ovat kannatettavia. Kuitenkin kotoutuminen edellyttää muutakin kuin työllistymistä ja nykyisessä laissa on hyvin kuvattu myös muita kotoutumisen osa-alueita. Näiden poistaminen laista (1 §) voi kaventaa ymmärrystä kotoutumisen kokonaisuudesta. Esimerkiksi hyvien väestösuhteiden ja yhteiskunnan vastaanottavuuden edistäminen on keskeistä ja luo edellytyksiä kotoutumiselle ja kiinnittymiselle kotikuntaan ja yhteiskuntaan.

Lakiesityksessä ei mielestämme ole löydetty aidosti toimivia keinoja velvoittavuuden lisäämiseen.

Lähtökohtaisesti kotoutujat ovat motivoituneita osallistumaan esim. koulutuksiin. Heikon sitoutumisen taustalla voi olla moninaisia syitä kuten oppimisvaikeuksia ja traumatausta. Asiakkaiden sitouttaminen edellyttää taustasyiden ymmärtämistä, tukea ja tarvittaessa ohjausta

oikeanlaisen avun piiriin. Pelkkä vaatimus kotoutujan vastuusta omasta kotoutumisestaan ei käytännössä edistä kotoutumista vaan voi vieraannuttaa kotoutuja-asiakkaan palveluista. Tämä koskee etenkin työssä käyviä ja muita ei työnhakijana olevia ryhmiä. Velvoittavuus on kirjattu myös nykyiseen lakiin, mutta toteutuu lähinnä työnhakijana olevien kotoutuja-asiakkaiden kohdalla, koska käytössä on työvoimapalvelujen seuraamusjärjestelmä.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Ei lausuttavaa

Muut huomiot

Laki ei mielestämme selkeytä riittävästi vastuuta kotoutumispalveluiden järjestämisessä ja suunnittelussa. Kotoutumishjelman laatiminen yhteistyössä työvoimaviranomaisen kanssa (13 §) on kuntien itsehallinnon näkökulmasta ongelmallinen silloin, kun työvoimaviranomainen on vastuukunnan toimielin ja työllisyysalueen muodostaa suuri määrä eri kokoisia kuntia, joissa myös kotoutujien määrä vaihtelee huomattavasti. Näkemykset palvelujen järjestämisestä ja taloudesta riippuvat huomattavasti esimerkiksi maahanmuuttajien osuudesta kunnan väestössä.

Lakiesityksen 46 § mukaan kunta vastaisi kotoutumishjelman järjestämisestä, kun lakia ei sovelleta työnhakijaan. Työnhakijana olevien asiakkaiden osalta kunnan tehtävistä vastaisi työvoimaviranomainen (3 §). Muiden kuin työnhakijoiden osalta kunnalla on siis edelleen lakisääteinen velvollisuus järjestää palvelut. Mielestämme laissa tulisi selkeästi eriyttää työvoimaviranomaisen ja kotikunnan vastuut. Lisäksi kotikunnan tulee voida itsenäisesti suunnitella kotoutumisen palvelukokonaisuus siltä osin, kun lakisääteinen vastuu palvelun tuottamisesta on kotikunnalla. Yhteensovittaminen tulisi laissa säätää siten, että ei jää epäselvyyttä toimivallasta ja vastuista.

Yleisemmin nyt ehdotettujen lakimuutoksien myötä kunnassa ja usean kunnan kotoutumisen yhteistoiminta-alueella hyvällä yhteistyöllä luotu palvelukokonaisuus joudutaan rakentamaan jo kahden vuoden jälkeen uudelleen. Palvelut on juuri saatu toimimaan, joten olisi tärkeää, että muutoksia ei heti tehtäisi uudelleen siltä osin, kun ne vaikuttavat työnjakoon kotikunnan ja työvoimaviranomaisen välillä. Lakimuutoksissa pitäisikin olla pitempi siirtymäaika

Liukkonen Jari

Raision kaupunki - Raision kaupunginhallitus 9.2.2026 § 54